ISSN : 1302 - 7549

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ
ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

ATATÜRK DERGİSİ

JOURNAL OF ATATURK

Milli birlik duygusuna mütemadiyen ve her türlü vasıta ve tedbirlerle besleyerek geliştirmek milli ülkümüzdür. (Ekim 1933)

M. Kemal ATATÜRK

PROF.DR.M.FAHRETTİN KIRZIOĞLU ÖZEL SAYISI

Cilt/Volume: IV Sayı/Number: 2 Temmuz/July 2004

SIRP-HIRVAT-SLOVEN KRALLIĞI (YUGOSLAVYA) İLE DİPLOMATİK İLİŞKİLERİN KURULMASI VE KRAL ALEXANDER KARADJORDJEVIC GÖZÜYLE MUSTAFA KEMAL ATATÜRK VE TÜRKİYE

***

ESTABLISHMENT DIPLOMATIC RELATIONS WITH KINGDOM OF THE SERBS, CROATS, SLOVENES (YUGOSLAVIA) AND MUSTAFA KEMAL ATATÜRK AND TURKEY FROM THE PERSPECTIVE OF ALEXANDER KARADJORDJEVIC

Arş.Gör.Mehmet Sait DİLEK*

Mustafa Kemal Atatürk'ün yüksek kişiliği ve başarıları sadece Türkiye'de değil dünya çapında da yankı uyandırmıştır. Atatürk döneminde yaşayan yabancı devlet başkanları, verdikleri beyanatlardan anlaşılacağı üzere Atatürk'e ve onun yarattığı çağdaş Türkiye'ye karşı büyük hayranlık duymuşlardır. Bu liderler dönemin birçok devletinden çok daha kötü şartlarda olan Türkiye'yi kısa sürede çağdaş devletler seviyesine yükseltmeyi başaran Atatürk'ü ve yaptıklarını görmüşler ve onu büyük bir lider olarak kabul ederek ikili anlaşmalarla Türkiye ile yakın ilişkiler kurmak istemişlerdir. Bu çalışmada, Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı (Yugoslavya) ile diplomatik ilişkilerin kurulma sürecini ana hatlarıyla verdikten sonra; Atatürk dönemi liderlerinden Yugoslavya Kralı Alexander Karadjordjevic'in Atatürk ve Türkiye hakkındaki düşüncelerini ortaya koymaya çalışacağız.

I. Dünya Savaşında Osmanlı Devleti ile Sırbistan arasında diplomatik ilişkiler 1 Kasım 1914 günü kesilmişti. Bunun üzerine, Belgrad'daki Osmanlı Elçisi Cevat (Ezine) Bey ile İstanbul'daki Sırp Elçisi Dr. Jakov Nenadoviç ülkelerine geri dönmüşlerdi. I. Dünya Savaşından sonra, 1 Aralık 1918'de, Kral Peter tarafından

* Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Araştırma Görevlisi

Sırbistan'ın yerine Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı kuruldu. 16 Ağustos 1921'de Kral Peter'in yerine oğlu Alexander Karadjordjevic getirildi[1].

Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı, Birinci Dünya Savaşı'nın taraf ülkelerinden birisi olduğundan dolayı Lozan Antlaşması'na katılmıştır. Sırp-Hırvat-Sloven Krallığını, Lozan Antlaşması boyunca değişimli olarak Dışişleri Bakanı M. Nintchitch, Paris Elçisi Spalaikovitch, Sofya Elçisi Rakitch, M. Christitch, M. Antitch, İlitch, M. Djouritch, M. Georgevitch ve Bern Elçisi Yovanovitch temsil ediyordu[2].

21 Kasım 1922'de Lozan görüşmeleri devam ettiği sıralarda Hüseyin Rauf Bey'den, İsmet Paşa'ya gönderilen telgrafta; Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı Başbakanı Pasiç'in, Albay Tasiç'i gayri resmi olarak Ankara'ya gönderdiği, adı geçen şahsın iki ülke arasında diplomatik ilişkilerin kurulması üzerinde durduğu, ancak iki ülke arasında diplomatik ilişki kurulmasına taraftar olsalar da adı geçen şahsın gayri resmi olarak Ankara'ya gelmesinden dolayı; Lozan'daki Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı Heyeti ile Türk Heyetinin anlaşarak diplomatik ilişkilerin başlamasının uygun olacağı İsmet Paşa'ya bildirilmiştir[3].

22 Kasım 1922'de Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı Dışişleri Bakanı M. Nintchitch, Lozan görüşmelerinde Doğu Trakya sınırı ile ilgili oturumda söz almıştır. M. Nintchitch'e göre; "gerçek barışı yeniden kurmak, iyi komşuluk ve dostluk ilişkileri için vazgeçilmez olan karşılıklı bir güven havasını Balkan Yarımadası'nda yerleştirmek gerekir. Kaldı ki, Türkiye'nin komşularındaki kuşkuları mümkün olduğu kadar ortadan kaldırmak bakımından, bu sorunun çözümlenmesi, Türkiye için de aynı ölçüde önemlidir. Sırp-Hırvat-Sloven Temsilci Heyeti, Doğu bunalımının başından beri hükümetinin benimsediği değişmez

---

1 İsmail SOYSAL, **Tarihçeleri ve Açıklamaları ile Birlikte Türkiye'nin Siyasal Antlaşmaları, I,** Ankara, 2000, s.90; Alexander Karadjordjevic hakkında geniş bilgi için Bkz.http://www.firstworldwar.com/bio/alexander_serbia.htm.

2 Seha L. MERAY, **Lozan Barış Konferansı Tutanaklar-Belgeler,** I-VIII İstanbul, 2001.

3 Bilal ŞİMŞİR, **Lozan Telgrafları (1922-1923),** I, Ankara, 1990, s.115-116; Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı Başbakanı Pasiç adına Albay Tasiç, 17 Kasım 1922'de Mustafa Kemal Paşa ile görüşme isteğini dile getirmiştir. Bkz. **Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Fon Kodu:** 030/10/0/0 **Yer No:** 130/935/1, s.1

uzlaştırıcı tutum uyarınca, devletlerin, Meriç çizgisini, Doğu Trakya'nın sınırı olarak saptamayı öngören teklife katılmaktadır."[4]

Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı Dışişleri Bakanı M. Nintchitch, gazetelerin haberlerine göre Lozan Konferansı başlarında Türkiye'ye karşı Balkan Devletleri'ni birleştirme, bir Balkan Bloku oluşturma çabalarına öncülük ediyordu. Nitekim Le Petit Parisien gazetesi, 24 Kasım 1922 günlü sayısında bu konuda açıklama yapıyordu. M. Nintchitch, 23 Kasım 1922'de Yunan, Bulgar ve Romen delegelerini otelinde toplamış ve bir görüşme yapmıştı. Gazetenin haberine göre, M. Nintchitch, Bulgarlarla Yunanlıları yaklaştırıp dört Balkan devleti arasında "tek cephe" oluşturmak amacını güdüyordu. M. Nintchitch, "Türklerin Meriç nehrinin batısına geçmelerini başından beri istemediği" yolunda adı geçen gazeteye 27 Kasım 1922'de de demeçler vermişti[5].

Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı Dışişleri Bakanı M. Nintchitch, gazetelerde çıkan haber üzerine 24 Kasım 1922'de İsmet Paşa'yı ziyaret ederek gazetelerde çıkan Türkiye aleyhinde bir Balkan ittifakı yapıldığı ile ilgili haberlerin gerçek dışı olduğunu açıkladı. Karşılıklı diplomatik mümessil atanması ve hemen siyasi ilişkilere geçilmesi kararlaştırıldı[6]. Nitekim İsmet Paşa, 5 Aralık 1922'de Heyet-i Vekile Riyaseti'ne gönderdiği telgrafında; Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı Dışişleri Bakanı M. Nintchitch ile en son 4 Aralık 1922'de görüştüğünü, M. Nintchitch'in kendisine Belgrad'a döndüğünde mümessillikler işini halledeceğini fakat ilk önce

---

4 Seha L. MERAY, **Lozan Barış Konferansı Tutanaklar-Belgeler**, I, s.25.

5 ŞİMŞİR, **Lozan Telgrafları (1922-1923)**, I, s.125; Sırp-Hırvat-Sloven Krallığının Lozan delegelerinden Yovanovitch, 25 Mayıs 1923 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri Delegesi Delegesi Joseph C. Grew'e, 26 Mayıs 1923'te ise Lozan görüşmelerindeki tüm delegelere, Karaağaç'ın Türklere verilmesine karşı çıktığını bildirmişti. Bkz. Joseph C. GREW, **Amerika'nın İlk Türkiye Büyükelçisi'nin Anıları,** İstanbul, 2001, s.121-122, Rıza NUR, Joseph C. GREW, **Lozan Barış Konferansının Perde Arkası (1922-1923),** İstanbul, 2003, s.91, MERAY, **Lozan Barış Konferansı Tutanaklar-Belgeler,** VI, s.282; 7 Haziran 1923'de Rauf Bey'den İsmet Paşa'ya gönderilen telgrafta; Karaağaç'ın Türkiye'ye geri verilmesine Sırp-Hırvat-Sloven Krallığının itirazı Türkiye'ye güvensizlikten değil, Lozan görüşmelerinin başlangıcında savunduğu ilkeleri devam ettirme yani tutarlı olma düşüncesinden kaynaklanıyormuş. Bkz. Bilal ŞİMŞİR, **Lozan Telgrafları (Şubat-Ağustos 1923),** II, Ankara, 1994, s.406; 17 Temmuz 1923'de Karaağaç'ın Türk topraklarına geçirilmesine ilişkin protokol tasarısı kabul olundu. Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı, tarafların anlaştığını görünce itirazda bulunmadı. Bkz. MERAY, **Lozan Barış Konferansı Tutanaklar-Belgeler,** VI, s.187.

6 ŞİMŞİR, **Lozan Telgrafları (1922-1923), I,** s.125-126.

Türk tarafının mümessilinin açıklanmasını beklediğini açıklamıştır.[7] 6 Aralık 1922'de İsmail Canbolat Bey'in Belgrad mümessilliğine atandığı İsmet Paşa'ya bildirildiyse de Barış Antlaşması henüz imzalanmadığı ve Ankara-Belgrad diplomatik ilişkileri normale dönüşmediği için İsmail Canbolat Bey Belgrad'da göreve başlayamamıştır.[8]

Balkan ülkeleri ile iyi ilişkiler kurmak isteyen Ankara, 17 Nisan 1923'de Cevat (Ezine) Bey'i Bükreş temsilcisi olarak atadı.[9] 24 Nisan 1923'de İsmet Paşa'ya, Cevat (Ezine) Bey'in Bükreş'e atandığı ve Sırp-Hırvat-Sloven Krallığına da bir mümessil göndermek için girişimlerin süreceği belirtilerek; atama olmadığı takdirde Cevat (Ezine) Bey'in Belgrad-Ankara hattında da gizli bir şekilde çalışacağı bildirilmişti.[10] Nitekim Cevat Bey, Bükreş temsilcisi olmasına rağmen Belgrad ile sürekli diyalog halinde bulunup Ankara'yı bilgilendirmiştir. 7 Haziran 1923'de Belgrad'da bulunan Cevat Bey'in bildirdiğine göre: Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı, Müttefik Devletlerle borç hisselerinin suret-i taksimine ait ihtilafından dolayı barış antlaşmasını imzalamamayı düşünmemekte, ama iki ülke arasında normal diplomatik ilişki kurmak istemektedir[11].

20 Temmuz ve 24 Temmuz 1923'de İsmet Paşa'dan, Başbakanlığa gönderilen telgraflarda; Sırp-Hırvat-Sloven Krallığının, Türkiye ile ilgili olmayan nedenlerle Lozan Antlaşması ile eklerini öteki bağıtlı taraflarla birlikte imza etmeyeceği bildirilmiştir.[12] Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı, antlaşmaya ekli XVII sayılı

---

7 ŞİMŞİR, **Lozan Telgrafları (1922-1923)**, I, s.170.

8 ŞİMŞİR, **Lozan Telgrafları (1922-1923)**, I, s.115,171.

9 **B.C.A.**, 030/18/1/1/7/15/20, s.1

10 Bilal ŞİMŞİR, **Lozan Telgrafları (Şubat-Ağustos 1923)**, II, s.211-212.

11 ŞİMŞİR, **Lozan Telgrafları (Şubat-Ağustos 1923)**, II, s.405-406.

12 ŞİMŞİR, **Lozan Telgrafları (Şubat-Ağustos 1923)**, II, s.586,602; Sırp-Hırvat-Sloven Krallığının delegelerinden Yovanovitch, 18 Temmuz 1923'de Konferansa çağıran devletlerin temsilci heyetlerinin başkanlarına II. Bölümün 1. Kesimi (mali hükümler ile ayrıcalıklara ilişkin) ve ekli protokolün II.kesimi dışında antlaşmayı imzalayabileceklerini bildirmiştir. Bkz. MERAY, **Lozan Barış Konferansı Tutanaklar-Belgeler,** VII, s.249-250; 20 Temmuz 1923'de Konferansa çağıran devletlerin temsilci heyetlerinin başkanları, Yovanovitch'e şartlı imzalama teklifinin kabul edilemeyeceğini bildirerek; antlaşmayı ileride imzalama yeteneği verecek bir protokolün düzenlenmesine karar verdiklerini açıklamıştır. Bkz. MERAY, **Lozan Barış Konferansı Tutanaklar-Belgeler,** VII, s.251.

bir protokol gereğince, Barış Antlaşması yürürlüğe girmeden önce, Antlaşmayı, Boğazlar Sözleşmesini, Trakya'ya ilişkin sözleşmeyi, İkamet ve Yargı yetkisi sözleşmesini, Ticaret sözleşmesini, kimi ayrıcalıklara ilişkin protokolü ve Belçika ile Portekiz'in katılmasıyla ilgili protokolü daha sonra imza etmeyi yükümlenmiştir.[13]

Lozan Antlaşmasından sonra ilk olarak Tahir Lütfi (Tokay), 4 Aralık 1924-24 Mayıs 1925 döneminde Belgrad'daki Polonya Büyükelçiliğine bağlı Türk Konsolosu olarak görev yapmıştır. 24 Mayıs 1925'den itibaren ise Belgrad'da Polonya Büyükelçiliğine bağlı olmadan mümessil sıfatıyla Türkiye'yi temsil etmeye başlamıştır.[14] 24 Haziran 1925'de Arnavutluk Ortaelçiliği'ne Tahir Lütfi (Tokay) Bey, Onun yerine Belgrad Mümessilliği'ne de Yusuf Hikmet (Bayur) Bey'in tayinine karar verilmiştir.[15]

Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı, Lozan Antlaşması'nı imza etmeyince, iki devlet arasında 1 Kasım 1914'de başlayan savaş durumuna son vermek ve ikili ilişkileri normalleştirmek amaçı ile dostluk antlaşmasını imza etmek üzere Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Tevfik Kamil Bey'e 18 Ekim 1925'de yetki verilmiştir.[16] Nitekim, 28 Ekim 1925'de Ankara'da, Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Tevfik Kamil Bey ile Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı temsilcisi M. Trajan Jivkoviç tarafından iki ülke arasında bir dostluk antlaşması imzalanmıştır. Antlaşmanın 1. maddesinde, ilgili iki devlet ve ulus arasında barış ve dostluğun egemen olacağı, 2. maddesinde, iki tarafın da devletler hukuku kurallarına uygun biçimde diplomatik ilişkiler kuracağı, 3. Maddesinde ise Oturma ve Ticaret sözleşmeleri yapılacağı yazılıdır. Antlaşma, bu maddelerden ayrı olarak Jivkoviç'in, Tevfik Kamil Bey'e verdiği bir mektubu da içermektedir. Jivkoviç özetle; anlaşma yürürlüğe girdikten sonra iki taraf arasındaki tüm sorunları gidermeye yönelik görüşmeler ve antlaşmalar yapmayı hükümetinin kabul ettiğini bildirmiştir.[17]

---

13 24 Temmuz 1923 tarihli Sırp-Hırvat-Sloven Krallığının imzaladığı XVII sayılı protokol için Bkz. Cemil BİLSEN, **Lozan,** II, İstanbul, 1998, s.693; MERAY, **Lozan Barış Konferansı Tutanaklar-Belgeler,** VIII, s.118.

14 **B.C.A.** 030/11/1/0/13/21/16, s.1; SOYSAL, **Tarihçeleri ve Açıklamaları**..., I, s.90-91.

15 **B.C.A.** 030/18/1/1/14/40/18, s.1.

16 **B.C.A.** 030/18/1/1/16/66/3, s.1.

17 **Düstur, ÜçüncüTertip,** Cilt:VII,s.162.

SIRP-HIRVAT-SLOVEN KRALLIĞI (YUGOSLAVYA) İLE DİPLOMATİK İLİŞKİLERİN KURULMASI VE KRAL ALEXANDER KARADJORDJEVIC GÖZÜYLE MUSTAFA KEMAL ATATÜRK VE TÜRKİYE

28 Ekim 1925 tarihli antlaşma ile iki ülke arasında yeniden diplomatik ilişkiler kurulması üzerine, 18 Ocak 1926'da, Gazi Mustafa Kemal'den, Sırp-Hırvat-Sloven Kralı Alexander Karadjordjevic'e; Yusuf Hikmet (Bayur) Bey'in Belgrad'a Orta Elçi olarak atanmasına dair güven mektubu gönderilmiştir.[18] 23 Şubat 1926'da Belgrad'da mümessil olarak bulunan Yusuf Hikmet Bey'in görev ünvanının elçi olarak değiştirilmesine karar verilmiştir.[19]

Sırp-Hırvat-Sloven Kralı Alexander Karadjordjevic ise Türkiye Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'e, 18 Haziran 1926'da Tihomir Popoviç'i Orta Elçi olarak Ankara'ya atadığına dair güven mektubunu göndermiştir.[20]

21 Temmuz 1926'da Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı Orta Elçisi Tihomir Popoviç, Gazi Mustafa Kemal'e güven mektubunu sunarken okuduğu söylevinde; iki ülke arasında siyasi ve iktisadi sahalarda ilişkilerin geliştirilmesi için çalışacağını belirtmiştir. Gazi Mustafa Kemal ise iki ülke arasındaki ilişkilerin geliştirilmesinin iki taraf içinde yararlar getireceğini savunarak milletlerin birbirleri ile ilişki kurmasının medeniyetin gereği olduğunu söylemiştir.[21]

Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı (Yugoslavya)[22] ile diplomatik ilişkilerin kurulma sürecini ana hatlarıyla anlattıktan sonra; Yugoslavya Kralı Alexander Karadjordjevic'in Atatürk ve Türkiye hakkındaki düşüncelerini ortaya koymaya çalışacağız.

Yugoslavya Kralı Alexander Karadjordjevic, gerek komşularının gerekse diğer devletlerin bağımsızlığına ve toprak bütünlüğüne karşı devamlı saygı gösteren Gazi Mustafa Kemal ile görüşerek hem onu yakından tanımak hem de Balkanlarda kalıcı bir barışın oluşturulabilmesi için izlenecek politikalar hakkında fikir alışverişinde bulunmak istemiştir. Nitekim, 4 Ekim 1933'de İstanbul'a gelen

---

18 Bilal ŞİMŞİR, **Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları, IV, Ankara, 2001,** s.259.

19 **B.C.A.** 030/18/1/1/18/14/4, s.1.

20 ŞİMŞİR, **Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları, IV**, s.261.

21 ŞİMŞİR, **Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları, IV**, s.261-262.

22 Sırp-Hırvat-Sloven Kralı Alexander, Hırvat meselesi yüzünden, 6 Ocak 1929'da parlamentoyu ve anayasayı feshetti. 3 Ekim 1929'da ise ülkenin adını Yugoslavya olarak değiştirdi. Bkz.**http://www.firstworldwar.com/bio/alexander_serbia.htm.**

Alexander Karadjordjevic, aynı gün Dolmabahçe Sarayında, Gazi Mustafa Kemal ile görüşmüştür.[23] Gazi Mustafa Kemal Paşa görüşmede, 14 Eylül 1933'de Ankara'da imza edilen Türkiye ile Yunanistan arasındaki İçten Anlaşma Yasasının[24] sadece barışı hedef aldığını söylemiş, bunun üzerine Yugoslavya Kralı Alexander Karadjordjevic, Balkanlarda hudutların ve barışın geleceği için Yugoslavya'nın Türkiye ile işbirliği yapmasının faydalı olacağını beyan etmiştir. Gazi Mustafa Kemal Paşa da barışın gerekliliğinden bahsederek, Balkanlarda barışın korunması hususunda işbirliğini memnuniyetle kabul ettiğini ifade etmiştir. Bu esasta devam eden karşılıklı cümlelerden sonra, Balkanlarda barışın korunması için Balkan Devletleri arasında işbirliğinin gerekli olduğu ve Türkiye ile Yunanistan arasındaki İçten Anlaşma Yasasının, Yugoslavya Kralı Alexander Karadjordjevic tarafından bu yolda atılmış olumlu bir adım olarak kabul edildiği ve Balkan Devletleri arasında barışın kuvvetlendirilmesi için yapılan çalışmaların başarıya ulaşmasında iki ülkenin ortak çalışması gerektiği hususunda iki devlet reisi mutabık kalmışlardır.[25]

Türkiye'nin Bükreş Orta Elçisi Hamdullah Suphi (Tanrıöver) Bey[26], 28 Eylül 1933'de Dışişleri Bakanlığına, Yugoslavya Kralı Alexander Karadjordjevic'in, Gazi Mustafa Kemal hakkında şu cümlelerini bildirmiştir. "Şüphesiz ki Gazi Mustafa Kemal, devrimizin dikkate en layık simasıdır. Teşkilatçı, idareci ve inkılapçı olarak meydana getirdiklerine hayranım. Her sahada olduğu gibi bir de Ankara'da büyük bir imar gayreti cereyan ettiğini biliyorum. Halbuki orada toprak ve iklim o kadar müsait değilmiş. Sakıncası yok; Gazi Mustafa Kemal, muhasım

---

23 ŞİMŞİR, **Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları,** IV, s.287-291.

24 **Düstur, Üçüncü Tertip,** Cilt:**XV,** s.124.

25 ŞİMŞİR, **Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları**, IV, s.289-291; **Atatürk'ün Milli Dış Politikası (Milli Mücadele Dönemine Ait 100 Belge, 1919-1923),** II, Ankara, 1994, s.225-227.

26 Hamdullah Suphi Tanrıöver, 20 Mayıs 1931'de Bükreş'e 1. sınıf Orta Elçi olarak atanmıştır. Bkz.**B.C.A.,** 030.18.1.2.19.30.8, s.1; Bükreş'te Orta Elçi olarak bulunan Hamdullah Suphi Tanrıöver, 28 Haziran 1939'da Büyük Elçiliğe terfi ettirilmiştir. Bkz.**B.C.A.,** 030/18/1/2/87/62/7, s.1; 8 Aralık 1944'de ise Ankara'ya geri çağırılmıştır. Bkz. **B.C.A.,** 030/11/1/0/171/35/17, s.1.

27 ŞİMŞİR, **Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları**, IV, s.282.

28 **B.C.A.,** 030/10/251/696/22, s.1-3.

insani anasıra karşı olduğu gibi tabiatın muhasım anasırına karşı da muvaffak oluyorlar."[27]

Yugoslavya'nın Bükreş Büyük Elçisi Çolak Antiç, 25 Kasım 1933'de Türkiye'nin Bükreş Orta Elçisi Hamdullah Suphi (Tanrıöver) Bey'i ziyaret etmişti. Çolak Antiç'in ziyaret esnasında yaptığı açıklamalardan Yugoslavya Kralı Alexander Karadjordjevic ile kendisinin Mustafa Kemal Atatürk ve Türkiye hakkında besledikleri yüksek hürmet ve takdirlerini ayrıntılı olarak öğrenmekteyiz.[28]

Yugoslavya'nın Bükreş Büyük Elçisi Çolak Antiç ziyaretinde Gazi Mustafa Kemal'e iletilmek üzere Hamdullah Suphi Bey'e şunları söylemiştir:[29] "Kral Alexander Karadjordjevic, Balçık'a gittikleri esnada refakatlarında bulundum. Kendilerinden aldığım emri mahsus üzerine Bükreş'e döndüm. Bükreş'ten Belgrad'a gittim ve orada avdetlerini bekledim. Kral Alexander Karadjordjevic, beni çok hususi mahiyette olan bir yemeğe davet ettiler. Bu yemek esnasında İstanbul mülakatından ve İstanbul'u ziyaretlerine[30] ait olan hatıralarından bahsettiler. Kral Alexander Karadjordjevic, Gazi Hazretlerinin şahısları hakkında bana aynen şu cümleleri söylediler: Hali, tavrı, konuşması, bakışı ve sesi derhal insan üzerinde nadir bir adam karşısında bulunduğumuzu düşündüren bir tesir bırakıyor. Bu mülakattan bahtiyar döndüm. Devrin bu faik adamı ile anlaşmanın kolay olacağına dair bir intiba hasıl ettim. Çok derin görüşü, çok vazıh düşünüşü, tereddütsüz karar vermeye müsait olan muhakemesi Balkan milletlerinin anlaşması sahasında bize ne kadar faydalı olacaktır, anladım. Kendisinden ayrıldığım zaman onu çok sevdiğimi ve ona bağlandığımı hissetmiştim. İstanbul halkı da bize çok samimi bir dostluk gösterdi, Türk milletinden gördüğüm bu muhabbetten ayrıca mütehassıs kaldım."

---

29 **B.C.A.**, 030/10/251/696/22, s.1-2.

30 Geniş bilgi için Bkz. Ömer ERDEN, **Mustafa Kemal Atatürk Döneminde Türkiye'yi Ziyaret Eden Yabancı Devlet Başkanları ve Türk Basınındaki Akisleri, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi)**, Erzurum, 2003, s.1-26.

Yugoslavya'nın Bükreş Büyük Elçisi Çolak Antiç, Kralın bu cümlelerini naklettikten sonra; 1914 ve 1915'de Sofya'da Büyük Elçi bulunduğunu, o zaman Sofya'da Ateşemiliter bulunan Mustafa Kemal Bey'i şahsen tanıdığını ilave ederek konuşmasına devam etmiştir. "Kendileri üzerine benim ilk defa dikkatimi çeken Sofya Ateşemiliterimiz Erkân-ı harp Miralayı Mösyö Kuşakoviç olmuştur. Mustafa Kemal Paşa, Ateşemiliterimize o zaman Afrika muharebelerinden uzun uzadıya bahs etmişler. Miralay Kuşakoviç, bana birkaç defa Türkiye Ateşemiliteri üzerine dikkatinizi celbederim, onda çok şayanı dikkat bir hususiyet var demiştir. Aradan zaman geçip malum vekayı arasında Mustafa Kemal Paşa'nın şöhreti beynelmilel bir mahiyet aldığı vakit Miralay Kuşakoviç'in bana vaktiyle söylediklerini tekrar ve tekrar hatırladım. Benim hükümetim, Yunanistan, Türkiye, Romanya ve Yugoslavya anlaşmasında yalnız Balkanların emniyet ve sulhunü değil Avrupa'nın bu parçasında büyük devletlerin uzun zamandan beri ika ettikleri ifsad faaliyetinin de kati bir nihayetini görüyor. İsmini çekinmeden söylüyorum, bu Dörtler Anlaşması sayesinde, Bulgaristan, İtalya'nın elinde bir tezvir vasıtası olmaktan çıkacak ve siz yalnız Balkanlarda değil Anadolu'da da şimdiki ile kıyas kabul etmez bir emniyete kavuşacaksınız. Bence Balkanlarda yapacağımız anlaşma, İtalya'nın şark üzerindeki hulyalarına nihayet verecektir. İçimizde ve etrafımızda yepyeni bir görüş beliriyor. Cihan Harbinde son misalini gördüğümüz gibi Büyük Devletlerin hesabına harp meydanlarına sürüklenmekten galiba kurtulacağız." [31]

Yugoslavya Kralı Alexander Karadjordjevic'in Atatürk ve Türkiye ile ilgili düşüncelerini Rewe Des Deux Mondes muhabirlerinden Mr. Claude Eylav ile 1 Temmuz 1934'te yaptığı mülakattan da öğrenmekteyiz. Yugoslavya Kralı Alexander Karadjordjevic, konuşmasının başında Balkanların durumu hakkında görüşlerini ortaya koymuştur. Kral Alexander'a göre; Balkan Devletlerinin ve kendilerinin en mühim vazifelerinin birliklerini muhafaza etmekle beraber; yabancı tesirlerden uzak bir Balkan Bloku teşkil etmek olduğunu; herşeyden önce barış içinde yaşamayı temin etmeye çalışmaları gerektiği, geleceğin henüz açık olmadığı bundan korkulabileceği fakat Balkan devletlerinin dahili rejimleri istikrar

---

[31] **B.C.A.**, 030/10/251/696/22, s.2-3.

bulduğu zaman aralarında anlaşmaların da daha kolay olacağı, Avrupa'nın kendilerine ait kısmında samimi bir anlaşma sayesinde dünya barışının kökleşmesine kuvvetli bir şekilde iştirak etmiş olacaklarına inandığı, bütün komşularıyla anlaşmaya hazır olduğu ve bunu da kendilerinin ispat ettiğini söyledi. Kral Alexander Karadjordjevic, Türkiye ve Mustafa Kemal Atatürk hakkında ise şu cümleleri söyledi: "...Biz Türkler ile gayet iyi anlaşıyoruz. Ben şahsen Türk Milletine karşı büyük bir hürmet ve muhabbet hissediyorum. Türkler, savaşan fakat entrika yapmayan asil, erkek bir millettir. Türkiye tarihinde küçüklük, hasislik yoktur. Mustafa Kemal Atatürk'ü severim. Zamanın ihtiyaçlarını harikulade güzel gören ve milletini onlara intibak ettirmek için devasa bir mücadele yapan bu dahi adama karşı derin bir sempatim vardır. Geçen sene İstanbul'da birlikte birkaç saat geçirdik. Mustafa Kemal Atatürk'ün şahsiyeti azametli çizgilerden mürekkeptir. Adeta bir fresk...Türkiye' ile akdedilen antlaşmalardan da pek memnunum..."[32]

32 **Ayın Tarihi,** Sayı:8, (Temmuz 1934), s.389-391.

Ek:1 YUGOSLAVYA KRALI ALEXANDER KARADJORDJEVIC

SIRP-HIRVAT-SLOVEN KRALLIĞI (YUGOSLAVYA) İLE DİPLOMATİK İLİŞKİLERİN KURULMASI VE KRAL ALEXANDER KARADJORDJEVIC GÖZÜYLE MUSTAFA KEMAL ATATÜRK VE TÜRKİYE

ÖZET

Osmanlı İmparatorluğu ile Sırbistan arasında diplomatik ilişkiler 1 Kasım 1914'de kesilmişti. 1 Aralık 1918'de, Kral Peter, Sırp-Hırvat-Sloven Krallığını kurarak başına geçtiğini ilan etti. Kral Peter'dan sonra 16 Ağustos 1921'de Alexander Karadjordjevic kral oldu. 28 Ekim 1925'de Ankara'da Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı ile Türkiye arasında dostluk antlaşması imzalanması ile diplomatik ilişkiler yeniden kurulmuştur. 3 Ekim 1929'da Alexander Karadjordjevic ülkesinin adını Yugoslavya olarak değiştirmişti. Alexander Karadjordjevic, Atatürk'ten ve onun yaptığı işlerden etkilendiğinden Yugoslavya ile Türkiye arasındaki ilişkileri iyileştirmeye çalışmıştır.

ABSTRACT

The diplomatic relations between Ottoman Empire and Serbia was interrupted at 1 November 1914. At 1 December 1918, proclaiming his kingdom King Peter declared himself as the head of the Kingdom of the Serbs, Croats, Slovenes. After the King Peter, Alexander Karadjordjevic became king at 16 August 1921. Upon the friendship treaty between Turkey and Kingdom of Serbs, Croats, Slovenes at 28 October 1925 in Ankara, the diplomatic relations was again established. At 3 October 1929, King Alexander Karadjordjevic changed the name of the country as Yugoslavia. Being effected Atatürk and his works, King Alexander Karadjordjevic tried to improve the relation between Yugoslavia and Turkey.